

izvirno znanstveno delo

UDK 930.271:736.2(497.4 Šmarata)

069.5:736.2(497.4 Snežnik)

prejeto: 8. 2. 2000

Marjeta Šašel Kos

dr., višja znanstvena sodelavka, Inštitut za arheologijo
ZRC SAZU, Gosposka 13, SI-1000 Ljubljana

Rimski napisi iz Šmarate

IZVLEČEK

Avtorica v članku objavlja rimske nagrobne napise iz Šmarate, lokalno pomembnega rimskega naselja, ki se hranijo na gradu Snežnik. Posebej zanimiva so imena umrlih oseb, ki sodijo v severnojadranski imenski krog, v okviru katerega tvorijo posebno skupino. Od sosednjih rimskodobnih izanskih osebnih imen se ločijo po tem, da med njimi ni keltskih imen.

SUMMARY

THE ROMAN INSCRIPTIONS FROM ŠMARATA

In the article the author publishes four Roman epitaphs from Šmarata, locally an important Roman settlement, which are kept at the Snežnik castle. Particularly interesting are the names of the deceased - they belong to the Northern Adriatic onomastic group. Within its frame they form a special group. They differ from the neighbouring Roman period personal names from Ig by the fact that there are no Celtic names among them.

Ključne besede: rimski napisi, rimska zgodovina, imenoslovje (onomastika), severnojadranska osebna imena

Odkritje rimskih spomenikov

Pri vasi Šmarata (južno od Starega trga pri Ložu), kakih sto korakov jugozahodno od cerkvice sv. Marjete, je bil večji kup kamenja, ki so ga kmetje kopali za most čez bližnji potok Mali Obrh. To je bilo leta 1887, čeprav Jernej Pečnik v *Izvestjih* napačno omenja leto 1886 (prim. pismo Karlu Deschmannu z dne 14. 8. 1887: *Arhiv Republike Slovenije, K. Dežman, priv. A VIII Fasc. 3* in pismo Jakoba Pianeckega, NMS, *Arhiv* 2/87). Tam je rasla stara češnja, ki se je potem, ko so jo približno meter globoko izpodkopali, podrla. Pod njo so odkrili lepo obdelano kamnito ploščo, kak meter dolgo in pol metra široko, ki so jo ob jemanju na plano zlomili na več kosov. Izkazalo se je, da ima na navzdol obrnjeni strani rimski napis *Turoio nepoti* (št. 4); prepeljali so jo na grad Snež-

nik.¹ Po naročilu kneza Schönburg Waldenburga (družina je grad kupila leta 1853 in ga imela v lasti vse do konca 2. svetovne vojne)² je v začetku avgusta manjše izkopavanje tega mesta prevzel Pečnik. Menil je, da je odkril obzidano grobno parcelo, veliko približno 14 m² možno pa je, da gre za ostanke pravokotnega tlorisa neke predhod-

* Dr. Draganu Božiču se lepo zahvaljujem za pomoč pri iskanju in vrednotenju arhivskih virov, dr. Jani Horvat pa za ljubeznivost, da je besedilo prebrala pred objavo.

1 (K.) D(eschmann), Die heuer aufgedeckten Römerdenkmale bei Schneeberg in Innerkrain, *Laibacher Wochenblatt* Nr. 368, 27. 8. 1887. Šmaraški napisi so objavljeni (brez komentarjev) v *Corpus inscriptionum Latinarum* (CIL III), v suplementnem zvezku pod številkami: 10722-10725 ter v: V. Hoffiller, B. Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslawien*, Heft I: *Noricum und Pannonia Superior*, Zagreb 1938 (AIJ), pod št. 123-125, s fotografijami.

2 Kratko o zgodovini gradu in menjavi lastnikov M. Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, Ljubljana 1982, 449-451.

ne zgradbe. V tem obzidanem arealu je Pečnik nato izkopal več - očitno poznorimskih - grobov, in kot je menil, tudi ostanke grobne kapele. V Izvestjih piše takole: "4. Šmarjeta, pri Šneberku. Južno od cerkve je rimsko zidovje in malo naprej proti Šneberku je znamenito rimsko grobišče. Tu sem izkopal rimski daritveni altar. Našlo se je tudi več plošč z napisi. En napis je vzdian v cerkvi sv. Marjete, drugi so v gradu. V enem samem grobu sem našel l. 1886. tri kamenite napise pri ostankih treh rimskih vojakov."³ Največja grobnica, v kateri je odkril tri okostja, je bila pokrita s štirimi ploščami; za tri se je izkazalo, da so zgodnjerimske nagrobne plošče z napisi, medtem ko je bila četrta brez napisa. Uporaba zgodnejših nagrobnikov za konstrukcijo poznejših grobov vsekakor kaže na nepietetni odnos do grobov nekdanjih generacij, ki so živele v istem kraju, čeprav neposrednih vzrokov za takšno ravnanje ne poznamo. V veži gradu Snežnik so vzdiane štiri plošče z napisi, tri iz pravkar omenjene grobnice ter četrta, ki so jo kot prvo našli pod koreninami češnje; morala se je torej nahajati blizu njih, verjetno uporabljena kot pokrov sosednjega groba. Kaj več o napisu, za katerega Pečnik omenja, da so ga vzdicali v samo cerkev,⁴ pa žal ni znano.

Rimskodobno naselje v Šmarati

Šmarata leži ob jugozahodnem robu Loškega polja. Poznorimski grobovi so pripadali naselbini, del katere je leta 1957 kopal Notranjski muzej iz Postojne pod vodstvom Mehtilde Urleb, ki je ostanke zidovja pripisala rimski naselbini prvih dveh stoletij po Kr.⁵ Analiza drobnih predmetov iz teh izkopavanj pa kaže, da sodijo pretežno v 4. in 5. stoletje po Kr.,⁶ verjetno torej v isti čas kot poznorimski grobovi, ki so ji zelo verjetno pripadali. Gotovo pa je nekje v bližini moralo obstajati tudi zgodnjerimsko naselje s pokopališčem, s katerega so izvirale nagrobne plošče z napisi, odkrite v konstrukciji poznorimskih grobov. Nad vasjo je utrjeno gradišče z nasipi, kar kaže na poselitev šmarškega prostora v železni dobi. Kraj je ležal izven

glavnih in direktnih prometnih poti, ki so povezovala pomembne večje naselbine poznolatenškega in zgodnjerimskega časa v širšem prostoru (Tergeste, Odra, Nauportus, Emona, Neviodunum), pač pa je moral biti eno pomembnejših pokrajinskih vaških središč, ki je ležalo ob pomembni poti, ki sicer ni omenjena v antičnih itinerarijih, je pa povezovala Tergeste mimo Križne gore z območjem Acerva (Stična -Ivančna gorica), od koder so poti vodile naprej v Panonijo in Norik.⁷

Romanizacija Notranjske se je začela, sodeč po najdbah z nekaterih raziskanih najdišč kot so Parti pri Stari Sušici, Ambroževo gradišče in Baba pri Slavini,⁸ kakšno generacijo po ustanovitvi Akvileje (183/181 pr. Kr.) in rimski osvojitvi kraljestva Histrov (177 pr. Kr.), dogodkih, ki so v tem prostoru nedvomno zaradi bližine odmevali, niso pa nanj še neposredno vplivali. To se je začelo dogajati bolj intenzivno šele v začetku 1. stoletja pr. Kr., ko so Rimljani že nadzorovali promet skozi tako imenovana italo-ilirska vrata pri Postojni,⁹ posebej pa v avgustejskem obdobju, ko je rimska materialna kultura prodrla tudi na notranjska najdišča, kljub njihovi relativni odmaknjenosti.

Šmarata je bila torej večja, po rimskem vzorcu urejena domačinska vas, po vsej verjetnosti na samem obrobju emonskega mestnega upravnega območja, katere antično ime, podobno kot za Ig, ni sporočeno. Tako kot za Ig tudi za Šmarato ne moremo z gotovostjo reči, da je imela status rimske vasi (*vicus*), kot je to npr. izpričano za Navport (Vrhniko).¹⁰ Domačini so živeli na robu severno-

³ J. Pečnik, Prazgodovinska najdišča na Kranjskem. Lož - Čubar, *Izvestja Muz. dr. Kr.* 14, 1904, 188; isti, *Vojvodina Kranjska v predzgodovinski dobi*, Ljubljana 1912, 23. Glej tudi (M.) Urleb, Šmarata, v: *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana 1975, 155. Dva napisa objavlja s fotografijo tudi J. Kebe, *Loška dolina z Babnim poljem - Zgodovina župnij Stari trg pri Ložu in Babno polje*, Ljubljana 1996, 13.

⁴ Pečnik, n.d. v *Izvestjih*, 188.

⁵ M. Urleb, Križna gora in okolica v antiki (Il monte Križna gora e dintorni nell'epoca romana), *Arh. vest.* 19, 1968, 475-476; glej tudi ista, Loška dolina in okolica v davnini, *Notranjski listi* 1, Stari trg pri Ložu 1977, 26-27.

⁶ V. Perko, A. Bavdek, I. Lazar, Poznoantično najdišče Šmarata (The Late Roman Site of Šmarata), *Arh. vest.* 49, 1998, 271-283.

⁷ S. Ciglencečki, Potek alternativne ceste Siscija-Akvileja na prostoru zahodne Dolenjske in Notranjske v času od 4. do 6. stoletja. Preliminarno poročilo o raziskovanjih Korinjskega hriba in rekognosciranjih zahodne Dolenjske (Der Verlauf der Alternativstrasse Siscia-Aquileia im Raum von Westdolenjsko und Notranjsko in der Zeitspanne vom 4. bis zum 6. Jh. Präliminarbericht über die Erforschung des Korinjski hrib und die Rekognoszierungen von Westdolenjsko), *Arh. vest.* 36, 1985, 255-284, posebej zemljevid na str. 267.

⁸ J. Horvat, Notranjska na začetku rimske dobe: Parti pri Stari Sušici, Ambroževo gradišče in Babe pri Slavini (Notranjska [Inner Carniola] at the Beginning of the Roman Period: Parti near Stara Sušica, Ambroževo gradišče and Babe near Slavina), *Arh. vest.* 46, 1995, 177-216.

⁹ J. Šašel, Strabo, Odra and Archaeology, v: *Ancient Europe and the Mediterranean. Studies presented in honour of Hugh Hencken*, Warminster 1977, 157-160 (= *Opera selecta*, 1992, 630-633); V. Vedaldi Iasbez, *La Venetia orientale e l'Histria. Le fonti letterarie greche e latine fino alla caduta dell'Impero Romano d'Occidente* (Studi e Ricerche sulla Gallia Cisalpina 5), Roma 1994, 96-100; J. Horvat, Ausbreitung römischer Einflüsse auf das Südostalpengebiet in voraugusteischer Zeit, v: *Provinzialrömische Forschungen. Festschrift für Günter Ulbert zum 65. Geburtstag*, Espelkamp 1995, 25-40.

¹⁰ M. Šašel Kos, *Nauportus*. antični literarni in epigrafski viri (Nauportus: Literary and Epigraphical Sources), v: J. Horvat, *Nauportus (Vrhniko)*, Ljubljana 1990, 17-33 (143-159).

jadranskega (venetskega in histrijskega) in japonskega sveta, podrobneje jih etnično ne moremo opredeliti.¹¹ Poskusi, da bi glavno japonsko oporišče Metulum locirali na Notranjsko (npr. Metulje ali Šmihel pod Nanosom), so zgodovinsko povsem neutemeljeni.¹² Kolonisti so se sem priseljevali - če so se - le sporadično, pač pa je staroselsko prebivalstvo privzelo rimske navade, kar posebej zgovorno dokazujejo rimski nagrobni spomeniki iz prvega stoletja po Kr. Zgodnejša datacija (1. stoletje) je verjetnejša kot nekoliko poznejša (2. stoletje), formula *Dis Manibus* (božanskim Manom, duhovom umrlih), sicer značilna za čas od konca 1. stoletja po Kr. dalje se namreč še ne omenja na začetku nagrobnih napisov. Pogosto rimskih napisov ni mogoče natančno datirati, možna je le groba časovna opredelitev. Analize kamnin, iz katerih so bili izdelani nagrobniki, še niso opravljene, bilo pa bi zelo zanimivo vedeti, če je en od nagrobnikov res izdelan iz nabrežinskega apnenca. Ze samo dejstvo, da bi vaščani za svoje nagrobnike uvozili drag nabrežinski kamen, bi kazalo ne le na razmeroma zgoden čas, ampak tudi na razmeroma bogat in dokaj razgledan sloj vaškega prebivalstva, ki je bil verjetno v vasi vodilen.

Nagrobniki

1.

Nagrobnik iz belega nabrežinskega apnenca (tako J. Pečnik in B. Saria), 126 x 45 cm; v. črk 4,5 cm. Napisno polje je bilo ob priliki premeščanja poškodovano. Obdajata ga pilastra z listnatim okrasom. Nad arhitravom je v zatrepu rozeta. Na bazi napisa so v okvirjenem napisnem polju podatki o velikosti grobne parcele (sl. 1).

Najdena je bila skupaj z dvema sledečima kot del omenjenega poznorimskega groba, odkritega pri cerkvi sv. Marjete.

Hrani se vzdana v gradu Snežnik.

CIL III 10722 = AIJ 123, fot.

Planius

[Sex]st[i]lius

Feucontis (filius)

¹¹ Od Schönleba dalje do nedavnega je napačno veljalo, da so prostor Notranjske naseljevali Japodi, čemur pa nasprotujejo tako imensko gradivo kot arheološke najdbe: R. Drechsler-Bižič, Japodska grupa, v: *Praistorija jugoslovenskih zemalja 5* (Sarajevo 1987), 391-441. Prim. celo še L. Margetić, *Accenni ai confini augustei del territorio tergestino*, *Atti Cen. Ric. St. Rov.* 10, 1979-1980, 85 (= Napomene o Augustovim granicama tergestinskog agera, *Dometi* 21, 12, 1988, 773 ss.), ki npr. meni, da so bili Subokrini, Katali in Menokalenii, pri Pliniju (*N. h.* 3.133) omenjeni med Polo in Tergestom, Japodi.

¹² Glej D. Božič, Kako Metulum se Avgustu brani, v: *Zakladi tisočletij - Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, Ljubljana 1999, 181-183.

testamento

5 *fieri iussit*

sibi et

Sexstiliae

Tatsoriae,

coniugi

10 *suae.*

L(ocus) m(onumenti) q(uoqueversus?) p(edes) XX.

Ločilna znamenja med besedami so v 3. in 11. vrstici. Vr. 11: morda *q(uadratos) p(edes)*.

Verjetno 1. stoletje po Kr.

Prevod: Planij Sekstilij, Fevkontov sin, je v oporoki odredil, da naj se (spomenik) napravi njemu in njegovi ženi Sekstiliji Tatsoriji. Nagrobna parcela (meri) v obe smeri 20 čevljev.

Sl. 1: Nagrobni napis št. 1 (AIJ 123).

2.

Nagrobna stela iz belega apnenca, razbita na dva dela, vendar ohranjena v celoti, 123 x 60 cm; v. črk 6-3 cm. Napisno polje obdajata kanelirana stebrička, v zatrepu je rozeta, v zaklinkih palmeti (slika 2)

Najdena skupaj s prej omenjeno.

CIL III 10723 = AIJ 124, fot.

Pletoris

Potei Feuc-

ontis f(ili)j, Voltae

Lassoniae

tori(s) f(ili)us) v(iv)us).

Med besedami so ločilna znamenja.

Verjetno 1. stoletje po Kr.

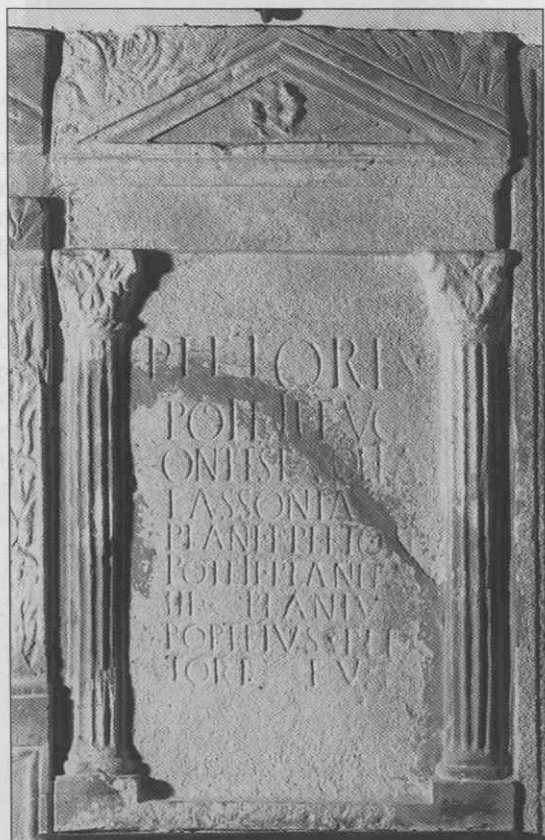
5 *Plani f(iliae), Pletoris*

Poteii Plani f(ili)j an(norum)

III. Planius.

Po<p>teius Ple-

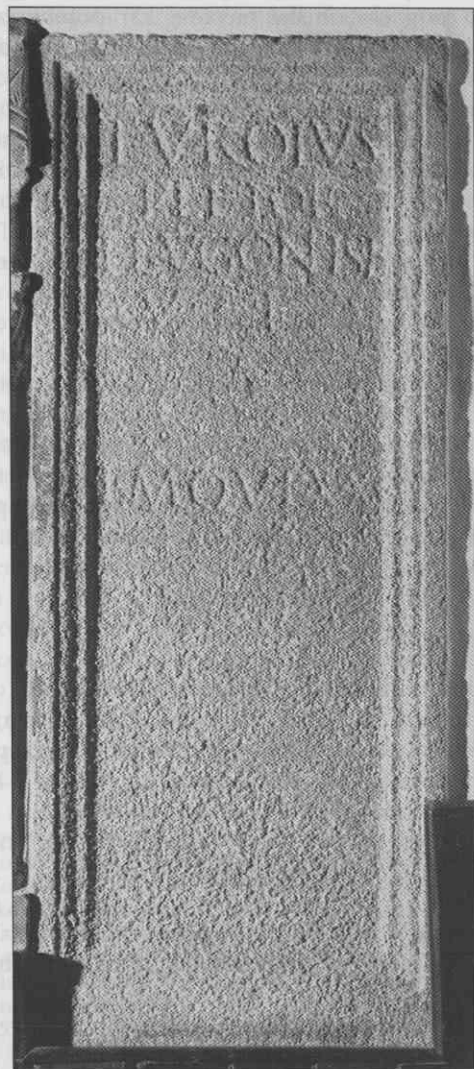
Prevod: (Nagrobnik) Pletorja Poteja, Fevkontovega sina, Volte Lasonije, Planijeve hčerke in Pletorja Poteja, Planijevega sina, starega 3 leta. (Dal ga je postaviti) Planij Potej, Pletorjev sin, za življenja.

Sl. 2: Nagrobni napis št. 2 (AIJ 124).

3.

Nagrobna plošča iz apnenca. Napis je bil poškodovan, kot omenja J. Pečnik v pismu K. Dežmanu (14. 8. 1887) od sige, ki se je nabirala v grobu, kjer je bilo očitno dovolj prostora za njen nastanek (sl. 3).

Sl. 3: Nagrobni napis št. 3 (CIL III 10724).

Najdena skupaj z obema prej omenjenima.

CIL III 10724.

Turoius

Pletor

Feucontis f(ili)us)

v(iv)us) f(ecit).

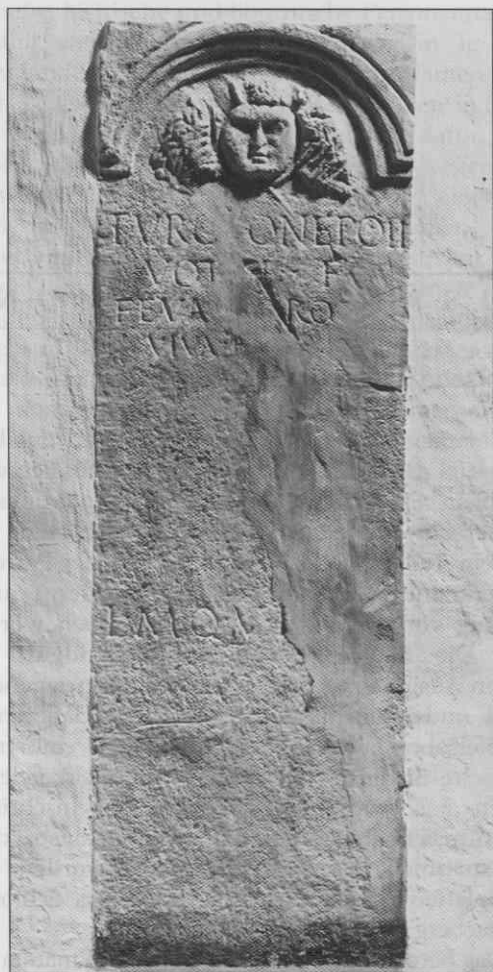
5 *L(ocus) m(onumenti) q(uoque) v(ersus) p(edes) XX.*

Verjetno 1. stoletje po Kr.

Prevod: Turoj Pletor, Fevkontov sin, je dal napraviti (nagrobnik) za življenja. Grobna parcela (meri) v obe smeri 20 čevljev.

4.

Nagrobna stela iz belega apnenca, zlomljena na več mestih, spomenik je deloma poškodovan, 150 x 44 cm; v. črk 4 cm. Zgoraj je polkrožno zaključen, v polkrogu je Gorgonina glava (sl. 4).

Sl. 4: Nagrobni napis št. 4 (AIJ 125).

Najdena blizu prej omenjenih.

CIL III 10725 = AIJ 125, fot.

Turoio Nepoti

Vot[.] f(ilio)

Feva[.] Tu]ro[i...]

viva h[...].

5 *L(ocus) m(onumenti) q(uoque) v(ersus) p(edes)*
[...].

Med besedami v 2., 4. in 5. vrstici so ločilna znamenja.

Verjetno 1. stoletje po Kr.

Prevod: Turoju Nepotu, Vot[] sinu (je dala postaviti nagrobnik) za življenja Feva, Turojeva hčerka... Grobna parcela (meri) v obe smeri ... čevljev.

Komentar

O. Hirschfeld, ki je napis prve strokovno objavil v suplementnem zvezku Mommsenovega *Corpus inscriptionum Latinarum*, vol. III, je sestavil tudi rodovnik tu pokopane družine:

Oče: *Feucon* (žena ni znana). Znani so njegovi trije sinovi:

Planius Sextilius Feucontis f., poročen. Žena: *Sextilia Tatsoria* (otroci niso znani).

Turoius Pletor Feucontis f. Niso znani niti žena niti otroci.

Pletor Poteius Feucontis f. Žena ni znana, pač pa njegov sin:

Planius Po<p>teius Pletori(s) f. Tudi njegova žena ni znana, pač pa njegova hčerka in sin:

Volta Lassonia Plani f.

Pletor Poteius Plani f. (3 leta star)

Ni jasno, kam bi uvrstili osebe z nagrobnika, ki ga je dal postaviti *Turoius Nepos*, verjetno gre za drugo družino.

Vsa omenjena imena sodijo v severnojadransko imensko skupino, kamor prištevamo tudi venetska, histrijska in liburnijska osebna imena, ter deloma imena, ki se pojavljajo na Igu. Nekatera od slednjih so tudi keltska, medtem ko v Šmarati keltskih imen ni,¹³ kar kaže, da je bil ta del Notranjske zaradi vmesnega visokega hribovja bolj kot Ig odrezan od karnijsko-noriškega sveta, na drugi strani pa bolj povezan z venetskim prostorom, Istro in Liburnijo. Slednja je obsegala skrajni vzhodni del istrskega polotoka ter Dalmacijo do Zadra, s pripadajočimi otoki. Imena, ki so dokumentirana v Šmarati, so bodisi izrazito severnojadranska, tako npr. *Feucon*, ki se po diftongu *-eu-* loči od sorodnih venetskih imen, medtem ko zanj drugod ni paralel. Severnojadranska so tudi imena *Lassonia*, *Pletor*, *Volta* in *Turoius*, medtem ko kaže ime *Planius* povezave s srednjedalmatinskim imenskim krogom. *Feva*, *Poteius* in *Tatsoria* so izpričani le v Šmarati. Fragmentarno ohranjenega imena *Vot[-]us* žal ni mogoče opredeliti.¹⁴

Šmaratska imena ne sodijo v isti krog kot izžanska. Od njih se ne ločijo zgolj po tem, da v Šmarati ni opaziti keltskega vpliva na lokalno onomastiko, pač pa tudi po tem, da je imenska formula v Šmarati bolj razvita, saj so vaščani nosili poleg osebnega imena in patronimika (očetovega imena) še gentilno, družinsko ime, kar je na Igu izjemno. Poleg tega je za šmaratska imena značilen začetni vokal *f* v nasprotju z začetnim *b* na

¹³ R. Katičić, Die einheimische Namengebung von Ig, *Godišnjak 6, Centar za balkanološka ispitivanja* 4, 1968, 105 ss. Glej tudi M. Šašel Kos, Boginja Ekorna v Emoni (The Goddess Aecorna in Emona), *Zgodovinski časopis* 46, 1992, 7-8.

¹⁴ Katičić, n.d., 105-108.

Igu (npr. *Feucon - Buctor*).¹⁵ Imena iz Šmarate se dejansko ne vklaplajo v nobenega od znanih severnojadranskih imenskih krogov in tvorijo, tako kot izanska imena posebno skupino v okviru razdelitve severnojadranskih osebnih imen, kakor sta jo utemeljila predvsem R. Katičić in deloma J. Untermann.¹⁶

Na zadnjem od nagrobnikov je upodobljena Meduzina glava, ki je imela apotropajsko funkcijo: grobovi je varovala pred zli silami in nasiljem. Grobovi naj bi bili nedotakljivi in lastniki grobov so se vedno zelo vznemirjali, da bi jih roparji izropali in oskrunili in s tem tudi skalili mir v njih pokopanih svojcev, kar bi utegnulo imeti tudi zanje slabe posledice. Ljudje so se skušali zavarovati tudi pred tem, da bi v njihovi grobni parceli kdo drug pokopal svojce; takšnim so grozile denarne kazni. Predvsem pa so se bali ropanja grobov zato, ker so v grobove prilagali bolj ali manj dragocene prdatke v veri, da so le-ti nujno potrebni umrlemu v onostranstvu. Zato na nagrobnih napisih pogosto srečamo različne formule, ki na razne načine izražajo to, da bo vsakega, ki bo grob oskrunil, doletelo prekletstvo. Meduza, ki je tistega, ki se ji je približal in jo pogledal v obličje, spremenila v kamen, je grobove simbolično varovala pred oskrunitvijo, zato je na nagrobnikih pogosto upodobljena njena glava.

Na napisih so navedene mere grobnih parcel, kar kaže, da je bila imovina vaščanov pravno urejena: glavni administrativni center tega območja je bila po vsej verjetnosti Emona, v Šmarati pa je utegnil biti, podobno kot na Igu, sedež lokalne uprave. Če je nagrobnik Planija Sekstilija res iz nabrežinskega apnenca, bi to kazalo na zgodnjo romanizacijo tega naselja ter na večje premoženje in višji socialni status nekaterih tu naseljenih družin, na kar kaže tudi razvitejša imenska struktura domačega prebivalstva. Domačini so imeli po dve imeni; niso pa imeli rimskega državljanstva in za rimske državljane značilnih treh imen. Žal je s tega območja ohranjenih le malo rimskih napisov in tudi sicer notranjski prostor ni dobro raziskan; o rimskodobni Šmarati in sosednjih naseljih vemo le malo. Ohranjeni nagrobniki so zato tem bolj pomembni, posebej še, ker imena na njih kažejo vpetost tega območja v severnojadranski prostor. Vse kaže, da je bilo celotno emonsko območje (ki je mejilo na Norik in Panonijo) od ustanovitve rimske kolonije v Emoni administrativno del 10. italške regije in ne provincialno ozemlje.

¹⁵ Katičić, n.d., 117-118.

¹⁶ R. Katičić, Zur Frage der keltischen und pannonischen Namengebiete im römischen Dalmatien, *Godišnjak 3, Centar za balkanološka ispitivanja 1*, 1965, 53-76; J. Untermann, *Die venetischen Personennamen*, Wiesbaden 1961.

KRATICE

- AIJ* V. Hoffiller, B. Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslavien*, Heft I: *Noricum und Pannonia Superior*, Zagreb 1938
CIL *Corpus inscriptionum Latinarum*
 NMS Narodni muzej Slovenije

ZUSAMMENFASSUNG

Römische Inschriften von Šmarata

Šmarata liegt am südwestlichen Rand des Lož-Feldes (Laaserfeld). Jernej Pečnik grub bei dem Kirchlein St. Margarethen mehrere spätrömische Gräber aus, die zu einer Siedlung gehörten, von der ein Teil durch das Notranjski muzej Postojna (Innerkrainer Museum Postojna/Adelsberg) unter Leitung von Mehtilda Urleb ausgegraben worden war. Die Analyse des kleineren Fundguts aus diesen Ausgrabungen zeigt, daß es überwiegend in das 4. und 5. Jahrhundert nach Chr. zu datieren ist. Zweifelsohne muß in der Nähe auch eine früh-römische Siedlung mit einem Gräberfeld gelegen haben, aus dem die Grabplatten mit Inschriften ursprünglich stammten, die in der Konstruktion der spätrömischen Gräber entdeckt wurden. Die Grabplatten sind jetzt in der Halle des Schlosses Schneeberg (Snežnik) eingemauert.

Das bereits zur Eisenzeit besiedelte Šmarata lag abseits der Hauptverkehrsstraßen, die bedeutende größere Siedlungen der Spätlatène- und früh-römischen Zeit in einem weiteren Raum verbanden (Tergeste, Odra, Nauportus, Emona, Neviodunum). Es muß jedoch eines der bedeutenderen regionalen Zentren gewesen sein, das in der Nähe einer Landstraße lag, die zwar in den antiken Itinerarien nicht erwähnt wird, aber Tergeste über die Križna gora mit dem Raum Acervo (Stična-Ivančna Gorica) verband. Von Acervo aus führten die Wege weiter nach Pannonien und Noricum.

Šmarata war ein größeres, nach römischem Muster angelegtes Dorf mit Ureinwohnern, aller Wahrscheinlichkeit nach direkt am Rande des Emonaer Stadtverwaltungsgebiets. Sein antiker Name ist, ähnlich wie bei Ig, nicht überliefert. Die Ureinwohner lebten am Rande der nordadriatischen (venetischen und histrischen) sowie japo-

dischen Welt, ethnisch lassen sie sich nicht näher bestimmen. Sie nahmen relativ früh die römische Lebensweise an, wovon besonders die römischen Grabsteine, vermutlich aus dem ersten Jahrhundert nach Chr., Zeugnis ablegen.

Die Namen von Šmarata gehören zum nordadriatischen Namensgebiet, zu welchem auch venetische, histrische und liburnische Personennamen gezählt werden, zum Teil auch die in Ig vorkommenden Namen. Einige der Iger Namen sind auch keltischen Ursprungs, diese kommen in Šmarata jedoch nicht vor - ein Hinweis dafür, daß dieser Teil von Notranjska (Innerkrain) wegen des dazwischenliegenden Hochlandes in größerem Maße als Ig von der karnisch-norischen Welt isoliert, auf der anderen Seite aber enger mit dem venetischen Raum, Istrien und Liburnien verbunden war. Die Namen zeigen einerseits einen ausgesprochen nordadriatischen Charakter wie etwa *Feucon*, der sich durch den Diphthong *-eu-* von den verwandten venetischen Namen unterscheidet, wozu sich anderswo keine Parallelen nachweisen lassen. Nordadriatisch sind auch die

Namen *Lassonia*, *Pletor*, *Volta* und *Turoius*, während der Name *Planius* Verbindungen zum mitteldalmatischen Namenskreis aufweist. *Feva*, *Poteius* und *Tatsoria* sind nur in Šmarata überliefert. Der fragmentarisch erhaltene Name *Vot[-]us* läßt sich leider nicht näher bestimmen.

Die Namen von Šmarata gehören nicht zu demselben Kreis wie die von Ig. Von letzteren unterscheiden sie sich auch dadurch, daß die Namensformel in Šmarata eine höhere Entwicklungsstufe zeigt, trugen die Dorfeinwohner neben dem Personennamen und dem Patronymikum (Vatersname) doch noch einen Gentil- bzw. Familiennamen, z.B. *Turoius Pletor*, *Feucontis f(ilius)*, was in Ig eine Ausnahme bildet. Die Namen von Šmarata lassen sich tatsächlich in keinen der bekannten nordadriatischen Namenskreise einordnen und bilden, wie die Namen von Ig, eine besondere Gruppe im Rahmen der Gruppierung der nordadriatischen Personennamen, wie sie namentlich von Radoslav Katičič und teilweise von Jürgen Untermann begründet wurde.

ŠMARATA, RIMSKI NAPIS (Foto: M. Šušteršič)

Glas and Ceramic at the Zvečnik Castle
 The Zvečnik Castle is a medieval fortress located in the town of Zvečan, Slovenia. It is one of the best-preserved castles in the region. The castle was built in the 13th century and has a long history. It was used as a prison in the 19th century and as a military base in the 20th century. Today, it is a popular tourist attraction and a museum. The castle is surrounded by a stone wall and has a central tower. It is a good example of medieval architecture in the region.